

KETI KOTI JUNIOR

VOOR WIE

Bovenbouw primair onderwijs
Onderbouw voortgezet onderwijs (alle niveaus)

LEERDOELEN ONLINE LES

- Leerlingen komen meer te weten over de slavernijgeschiedenis.
- Leerlingen leren meer over de herdenking en viering van Ketikoti

INFORMATIE ONLINE LES

Deze les neemt de jaarlijkse herdenking en viering van Ketikoti op 1 juli als uitgangspunt om de trans-Atlantische slavernijgeschiedenis te behandelen. Leerlingen leren in dit online lesmateriaal over het slavernijverleden dat Suriname, de Antillen, West-Afrika en Nederland delen.

Sinds enkele jaren is er ook een Ketikoti Junior. Schoolklassen uit Amsterdam krijgen lessen over slavernij (NiNsee i.s.m. Tropenmuseum), gaan creatief aan de slag (De Rode Loper op School), en er is een kinderherdenking. Omdat steeds meer scholen aandacht aan het slavernijverleden en aan Ketikoti geven is deze LessonUp ontwikkeld door NiNsee en het Tropenmuseum.

Op <https://www.tropenmuseum.nl/nl/onderwijs> en www.ninsee.nl vind je ons beider onderwijsaanbod.

TOTAAL DUUR MINIMAAL 90 minuten

Ketikoti Junior bestaat uit de volgende onderwerpen:

- Woorden doen ertoe
- Slavernijmonument
- Zeven begrippen uit de slavernijgeschiedenis
- Getekende Geschiedenis, een animatiefilm en vragen om over in gesprek te gaan
- Driehoekshandel
- Amsterdams WIC pakhuis
- Trans-Atlantische slavernij, animatie en leerzame rekenopdracht
- Fort Elmina en de Gate of no return
- Mensenhandel en wat men wel en niet meenam
- 5 oude prenten die een beeld geven van: een mensenveiling; het werk op een suikerrietplantage en in een suikerfabriek; een onmenselijke straf voor Marius; kinderen die gekeurd worden door de plantagedirecteur
- Het lied Faya Siton en het verhaal erschter
- Drie moedige mensen die in verzet kwamen tegen de koloniale machthebbers: Boni in Suriname, Tula op Curaçao en One Tete Lohkay op St. Maarten.
- Wat vertellen deze kleren?
- Ketikoti in het Oosterpark in Amsterdam.

VOORBEREIDING

- Bekijk de lessen lees deze handleiding.
- Optioneel, met name voor VO: laat de leerlingen voorafgaand aan de les de LessonUp app downloaden op hun eigen device.

UITLEG LESSONUP

- Klik op het plaatje van de les in het lesplan.
- Druk op de rode knop 'Geef les' bovenaan de pagina en start de les.
- Deze les is gemaakt om ook zonder devices te kunnen geven. Als je vragen digitaal wilt laten beantwoorden, kunnen de leerlingen met een device meedoen.
- Ze loggen linksonder middels de inlogcode in.
- Klik op 'Geef les'.
- Zet naar gelieven het geluid uit van de interactieve vragen. Onderaan de pagina staat een vink bij geluid. Klik de vink uit.

Gebruik deze les in de klas om de slavernijgeschiedenis te behandelen of als voorbereiding op een bezoek aan het Tropenmuseum, Afrika Museum, Museum Volkenkunde en Wereldmuseum.

SLIDE 1

Tijdsduur: 1 minuut

Vertel: Leg uit de aan de leerlingen wat jullie de komende les gaan bespreken.

Deze les neemt de jaarlijkse herdenking en viering van Ketikoti op 1 juli als uitgangspunt om de trans-Atlantische slavernijgeschiedenis te behandelen. Leerlingen leren in dit online lesmateriaal over het slavernijverleden dat Suriname, de Antillen, West-Afrika en Nederland delen.

Achtergrond informatie voor de leerkracht: Woorden doen ertoe

Er zijn woorden die veel gebruikt worden, maar aan verandering toe zijn. Omdat ze mensen pijn doen of omdat ze een verkeerd beeld geven. Het is goed om over het gebruik van zulke woorden na te denken.

Als deze woorden door de leerlingen gebruikt worden kun je deze uitleg gebruiken.

Slaaf

Het woord 'slaaf' wordt gebruikt voor een persoon die het eigendom is van een ander. Dat is nooit de keuze van de tot slaaf gemaakte persoon geweest. Om zijn of haar menselijkheid te benadrukken raden we aan om het woord 'tot slaaf gemaakte' of 'mensen in slavernij' te gebruiken. Of ze 'mens' te noemen. Ook bijvoorbeeld mensenhandel i.p.v. slavenhandel. Het dient het doel dat je je voortdurend realiseert dat het over mensen gaat, mensen zoals jij en ik.

Indiaan

De eerste bewoners van Suriname bestonden uit verschillende groepen met een eigen naam, taal en cultuur. Columbus kwam aan land in Zuid-Amerika, maar dacht dat het Indië was en noemde de inwoners Indios, Indianen. Omdat dat niet klopt, noemen we de eerste bewoners inheemsen i.p.v. indianen. En als we weten om welke groep het gaat, noemen we ze bij hun eigen groepsnaam. In Suriname b.v. Wayana, Karaiben, Trio, Lokono.

Stam

Waarom noemen we bevolkingsgroepen in Afrika vaak stam en bevolkingsgroepen in Europa niet? Het woord 'stam' heeft de negatieve bijklank van primitief, wild, simpel. Probeer het woord te vermijden. Vaak is volk of land een prima alternatief.

SLIDE2

Tijdsduur: 5 minuten

Vraag: Wat zie je hier?

Het Nationaal Monument Slavernijverleden staat in het Oosterpark in Amsterdam. Het monument is gemaakt in 2002 door de Surinaamse beeldhouwer Erwin de Vries. Het monument bestaat uit drie delen:

Doe: Klik op de hotspot bij het achterste deel:

Hier beeldt de kunstenaar uit: het verleden, de geschiedenis van de slavernij, gevangenschap.

Waarom zie je de betekenis?

Doe: Klik op hotspot bij het middelste deel:

Hier beeldt de kunstenaar uit: het heden, het doorbreken van de muur van weerstand en de poort naar de vrijheid.

Waarom zie je de betekenis?

Doe: Klik op hotspot bij het voorste deel:

Hier beeldt de kunstenaar uit: een toekomst in vrijheid zonder de lasten van het verleden.

Waarom zie je de betekenis?

Vertel: Bij het monument vindt elk jaar op 1 juli de nationale herdenking van het Nederlands slavernijverleden plaats. Op 1 juli 1863 schafte Nederland officieel de slavernij af. De ketenen zijn gebroken. Ketikoti: Zo heet de herdenking en de viering van vrijheid.

SLIDE3

Tijdsduur: 5 minuten

Opdracht: Klik op de spinner en laat de leerlingen associëren op het woord waar de spinner op stopt. Klik dan opnieuw totdat alle woorden zijn geweest. Uitleg en context van de woorden komen verderop in deze LessonUp aan bod. De volgende woorden laat de spinner zien en vraagt dus om een reactie van de leerlingen: kolonie, plantage, West-Indische Compagnie (WIC), slavernij, Ketikoti, Driehoekshandel, Trans-Atlantische slavernij.

7 begrippen uit de slavernijgeschiedenis

SLIDE4

Tijdsduur: 3 minuten

Doe: Bekijk met de leerlingen de video. Druk op de afspelen knop om de video te starten. In de volgende slide zullen er vragen over deze video worden gesteld.

Extra informatie voor de leerkracht: In Nederland wonen inmiddels al ruim drie generaties met Surinaamse roots die mede de Nederlandse samenleving vormgeven. In Suriname, dit tropische land aan de andere kant van de oceaan, woont een cultureel zeer diverse bevolking met wortels in vier continenten en er wordt Nederlands gesproken in Suriname. Dit heeft alles te maken met de koloniale geschiedenis van Suriname en Nederland. In dit animatiefilmpje van 5 minuten wordt in grote lijnen in zand deze geschiedenis getekend. Van de inheemsen, de eerste bewoners van Suriname, naar de Europeanen die rijk aan Suriname wilden worden. Van West-Afrika waar ze mensen kochten en verscheepten naar Suriname om daar tot slaaf gemaakt op de plantages te werken tot de afschaffing van de slavernij in 1863 (Keti Koti, de 'ketenen gebroken', heet de jaarlijkse herdenking en viering op 1 juli).

SLIDE5

Tijdsduur: 5 minuten

Opdracht: Bespreek het filmpje na. Hiervoor kun je de spinner gebruiken. Geef elke leerling een nummer (1 t/m 30). Klik op de spinner. Die landt op een nummer dat correspondeert met een van de leerlingen die de vraag beantwoordt.

Voorbeeldvragen die je kan stellen:

- Wie woonden in Suriname toen de Nederlanders daar kwamen?
- Waarom kwamen de Nederlanders?
- Wie deden het zware plantagewerk?
- Wat betekent KetiKoti?
- Waarom wordt er in Suriname Nederlands gesproken?

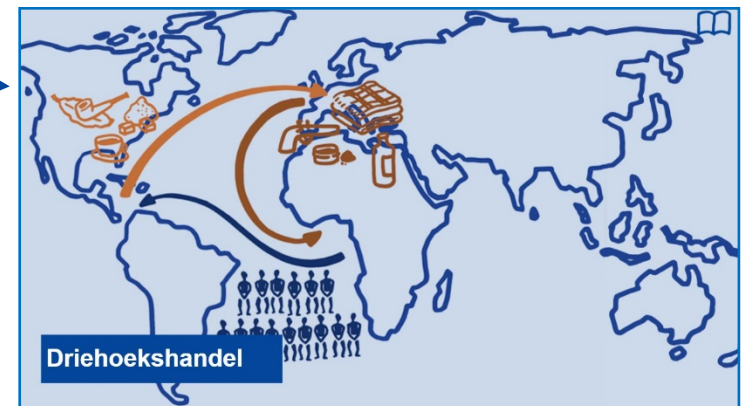

SLIDE6

Tijdsduur: 5 minuten

Vertel: Vanuit Nederland vertrekken in de 17e en 18e eeuw zeilschepen van de West-Indische Compagnie (WIC) beladen met wapens, buskruit, drank, textiel en kauri-schelpen naar West-Afrika. Daar aan de kust onderhandelen Nederlandse kooplieden met Afrikaanse tussenhandelaren. De Nederlanders ruilen de goederen die ze hebben meegebracht voor Afrikanen die als slaaf verkocht worden.

De schepen varen met het ruim vol menselijke handelswaar naar Curaçao, Sint Eustatius en Suriname. Daar verkopen ze de Afrikanen aan slavenhouders. Die hebben sterke mensen nodig voor het zware werk op hun plantages waar ze suiker, koffie, katoen, cacao of tabak verbouwen. Voor deze luxe producten wordt veel geld betaald in Europa. In dezelfde scheepsruimen waar de mensen in vervoerd werden, varen de schepen daarna met producten -die met slavenarbeid zijn verbouwd- naar Nederland. De schepen hebben een driehoek gevaren: van Nederland naar West-Afrika, van West-Afrika naar het Caribische gebied, en van het Caribischegebied terug naar Nederland. Daarom heet dit de driehoekshandel.

SLIDE 7

Tijdsduur: 3 minuten

Vertel: In de 16e eeuw zijn Spanje en Portugal grootmachten in de wereld en bezetten grote delen van Zuid-Amerika. Nederland ziet hier geld in en wil ook mee doen. Dit is de reden waarom de West-Indische Compagnie (de WIC) in 1621 wordt opgericht. De naam West-Indië werd gebruikt om onder andere Suriname en het Caribisch gebied aan te duiden. Dit pakhuis aan een Amsterdamse gracht, adres s'Gravenhekje 1a, (tegenover NEMO) is in 1642 gebouwd als pakhuis voor producten van de West-Indische Compagnie. In 1647 werd dit pakhuis het kantoor van de WIC. In de periode dat het bestuur van de WIC in dit gebouw huisde, werden hier beslissingen genomen over Nederlandse koloniën, zoals Brazilië en Curaçao.

Doe: Druk op de hotspot boven in om het embleem van het pakhuis te bekijken.

Extra informatie: In het begin trekken schepen van de WIC er vooral op uit om oorlog te voeren met de Spanjaarden en de Portugezen, die ook over de wereldzeeën varen op zoek naar dezelfde plekken waar geld te verdienen is. In 1628 kaapt Piet Hein de Spaanse zilvervloot en raakt Portugal fort Elmina in Ghana kwijt aan Nederland. Vanaf dat moment richt de WIC zich volledig op de slavenhandel. Nederland koloniseert achtereenvolgens: Berbice (het huidige Guyana-1627), het noordoosten van Brazilië (1630), de Antilliaanse eilanden Aruba (1636), Bonaire (1636), Curaçao (1634), Sint Maarten (1631), Sint Eustatius (1636) en Saba (1636) en veroverd Suriname op de Engelsen in 1667.

SLIDE 8

Tijdsduur: 5 minuten

Vertel: In deze animatie is de overtocht van 10 tot 15 miljoen Afrikanen die tot slaaf werden gemaakt in de periode van de 1545 tot 1860 te zien.

Bekijk: De animatie van de trans-Atlantische slavenhandel.

Vraag tijdens het bekijken van de animatie: Wat valt jullie op? Wat betekent het getal boven in? Jaartal. Waar komen de stipjes vandaan? Verschillende West-Afrikaanse landen van Angola tot Senegal. Waar gaan de stipjes naar toe? Midden- en Zuid-Amerika te werken (bijv. Suriname, Brazilië, de Caraïbische eilanden en het Zuiden van de Verenigde Staten) Wat betekenen de stipjes, wat beelden de stipjes uit? Schepen waar tot slaaf gemaakten mee werden genomen.

Reken: Hoeveel jaar zijn mensen gedwongen vervoerd? 315 jaar. Als elke nieuwe generatie begint na 25 jaar, hoeveel generaties lang is er slavernij geweest? 12 generaties. Dat betekent dat je moeder, oma, overgrootmoeder, over-, over-, over-, etc. meegenomen zijn en in slavernij zijn geboren.

SLIDE 9

Tijdsduur: 1 minuut

Doe: Luister het audiofragment, druk om het audiofragment te starten linksboven.

Vertel: Fort Elmina is een van de forten aan de Ghanese kust waar mensen gevangen gehouden werden tot ze op slavenschepen uit Afrika vertrokken. Je hoort de golven die tegen de muren van het fort beuken. De Afrikaanse voorouders van de mensen die slaaf gemaakt waren, hoorden diezelfde golven toen ze gevangen zaten in de stinkende kerkers van het fort. Eenzaam en bang. Soms maanden lang. Het fort wordt nu vaak bezocht door mensen met Afrikaanse voorouders die misschien wel uit dit fort zijn vertrokken en dezelfde golven hebben gehoord.

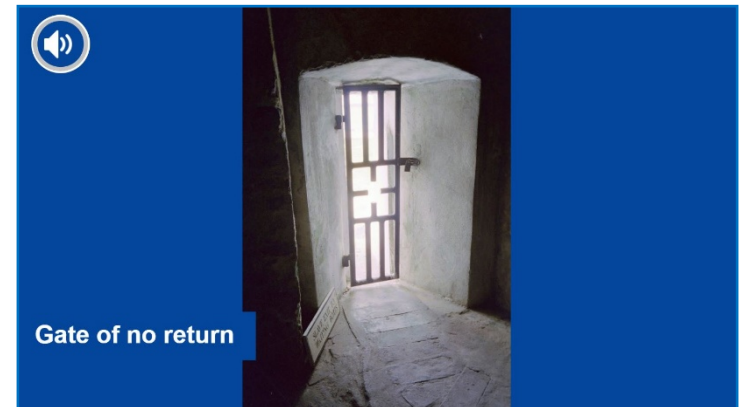

SLIDE 10

Tijdsduur: 1 minuut

Doe: Luister het audiofragment, druk om het audiofragment te starten linksboven.

Vertel: Door deze smalle poort in Fort Elmina verlieten Afrikaanse voorouders van mensen uit het Caribisch gebied en Noord- en Zuid-Amerika Afrika. Hier stapten ze in een klein bootje dat hen bracht naar het zeilschip dat een eind verderop voor anker lag. Het schip dat hen naar onbekende oorden bracht, losgerukt van alles en iedereen. Velen geloofden dat aan de overkant van het grote water het dodenrijk was. Dat daar alle geesten van de doden woonden. Leken die witte mensen op de grote zeilschepen niet op geesten uit het dodenrijk? Wat stond hen te wachten? Deze poort kreeg de naam: Gate of no return. Van alle mensen die door deze poort Afrika verlieten, is niemand terug gekeerd.

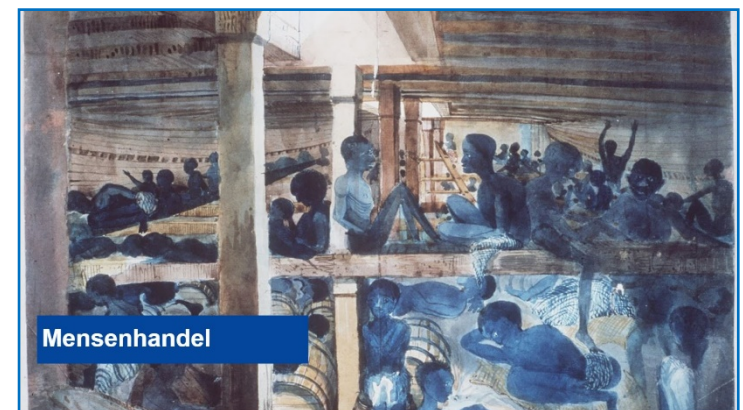
SLIDE 11

Tijdsduur: 3 minuten

Vertel: Deze tekening laat zien hoe tot slaaf gemaakten opeengepakt zitten in de laadruimte van het Portugese schip Albanez. Krappe en benauwde laadruimtes werden zo vol mogelijk gestouwd met mensen. Mannen apart van vrouwen en kinderen, waaronder baby's. Spaanse, Portugese, Engelse, Deense en Nederlandse schepen vervoerden op deze manier miljoenen mensen onder dwang naar de andere kant van de wereld. Tussen 1596 en 1830 vervoerden Nederlanders minstens 500.000 mensen naar o.a. Suriname, Curaçao en Sint Eustatius. De mensen die tot slaaf waren gemaakt waren sterke, jonge mensen van hooguit 35 jaar. In de 18e eeuw was ongeveer een kwart van alle slaafgemaakten onder de 15 jaar.

Vraag: Welke argumenten mensenhandelaren hiervoor hadden? Jongeren waren goedkoper, namen minder plek in op de boot en zouden zich makkelijker aanpassen aan nieuwe situaties.

Extra informatie: Engeland had de slavernij in 1833 afgeschaft en ontmoedigde de slavernij elders. Het Engelse anti-slavernij schip De Albatros voer over wateren en kwam zo het Portugese slavenschip Albanez in 1845 tegen. De mensen die je ziet zijn door Luitenant Francis Meynel bevrijd. Hij heeft ook dit schilderij gemaakt.

SLIDE 12

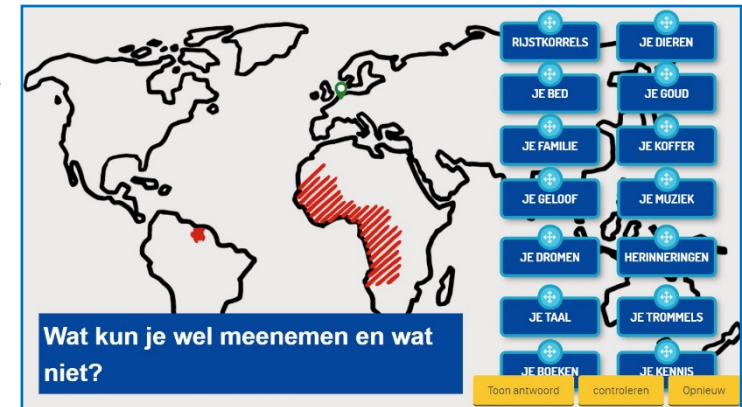
Tijdsduur: 10 minuten

Doe: Wat konden de tot slaafgemaakte Afrikanen meenemen? We gaan hierover nadenken aan de hand van een sleepvraag.

Sleep wat de tot slaaf gemaakte Afrikanen konden meenemen naar Suriname. Wat ze niet konden meenemen sleep je naar West-Afrika.

Controleer en bespreek: Vraag aan je leerlingen hoe zij rijstkorrels uit Afrika verstoppt mee zouden nemen.

Extra informatie: In Suriname groeien rijssorten met een zelfde DNA als in Afrika. In verhalen en liedjes is overgedragen hoe rijst meegesmokkeld werd: ingevlochten in de haren van vrouwen.

SLIDE 13 t/m 19

Tijdsduur: 10 minuten

Vertel: Bij deze opdracht gaan jullie een tekening stukje voor stukje bekijken en bedenken wat je ziet. Bij elk nieuw stukje stel ik dezelfde drie vragen:

- Wat zie je?
- Wat denk je erbij?
- Wat vraag je je af?

Doe: Klik de volgende slide aan om meer van de tekeningen te zien.

Aangekomen bij slide 19, door middel van hotspots (interactieve knoppen) kunnen de leerlingen de afbeeldingen nog beter bekijken en krijgen ze ook achtergrondinformatie die Benoit bij deze tekening heeft opgeschreven in zijn boek *Voyage à Surinam*.

Vraag: Kijk naar deze tekening. Het is een tekening die gemaakt is van een veiling in Suriname. Wat zie je? Let op de houding van de vrouw en kinderen. En van de mensen om hen heen. Hoe zouden de moeder en haar kinderen zich voelen?

Doe: Klik op de blauwe hotspots voor toelichting bij details van de tekening.

Extra informatie die je vertelt als de leerlingen de hele prent zien: De vrouw had al een tijdje een relatie met een witte man die bevriend was met Benoit, de tekenaar. De man wilde haar en haar kinderen vrijkopen en met haar trouwen. Maar op de dag van de vrijkoop overleed hij door een ongeluk. Daarom kwamen zij niet vrij en werden alsnog verkocht tegen het hoogste bod. Deze kinderen mochten bij hun moeder blijven. Vaak werden kinderen van hun ouders gescheiden. Dit verhaal weten we omdat Benoit het opschreef bij deze tekening.

Tekeningen gaven beeld aan de slavernij. Fotografie bestond in die tijd nog niet. In de volgende paar slides zie je nog vier tekeningen over het leven in slavernij.

SLIDE 20

Tijdsduur: 3 minuten

Vertel: Dit is een tekening van een suikerplantage uit 1823 op het Caribische eiland Antigua. Suiker bracht veel geld op in Europa en werd daarom ook wel het witte goud genoemd. Suikerriet kappen was onmenselijk zwaar werk. Tegen zonsopgang trekken de mannen en vrouwen naar het veld om riet te planten, te wieden of te oogsten. Op het paard zit een opzichter. De gekapte rietstengels worden op het hoofd naar een fabriek gebracht om het suiker eruit te persen.

Suikerrietplantage

SLIDE 21

Tijdsduur: 3 minuten

Vertel: Met deze machine wordt het suikersap uit de stengels geperst. Gevaarlijk werk omdat je hand ertussen kan komen. Als je hand vastzit, wordt die afgehakt. Rechts staat de opzichter die 'blankofficier' werd genoemd. De ruwe suiker ging naar Nederland en werd daar verwerkt tot de witte suiker die als 'wit goud' voor veel winst verkocht werd.

De suikerpersfabriek

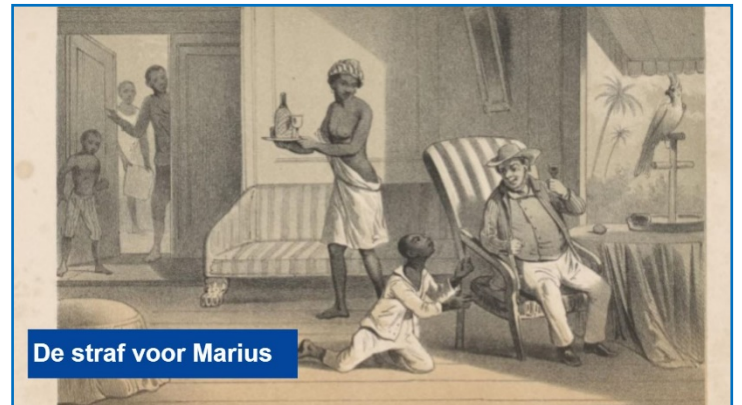

SLIDE 22

Tijdsduur: 3 minuten

Vertel: Marius smeekt de plantage directeur om genade. Marius was zijn loopjongen, zijn 'foetoeboi', die de directeur op de voet moet volgen en alles moet doen wat hem bevolen wordt. Marius moest een brief wegbrengen, maar is de brief kwijtgeraakt. De directeur kent geen genade. Marius wordt zo zwaar afgeranseld dat hij er dood aan gaat.

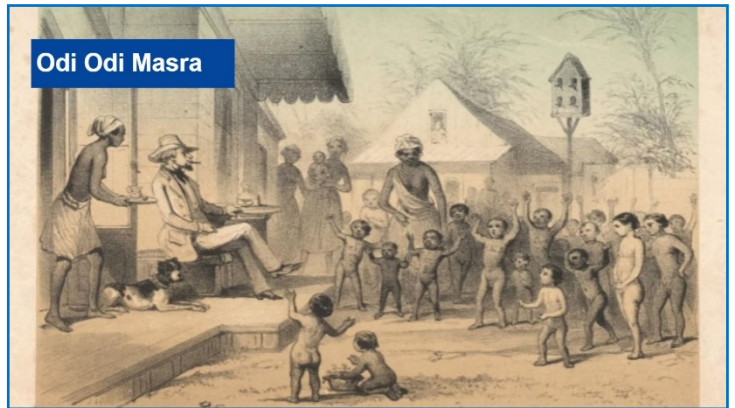
De straf voor Marius

SLIDE 23

Tijdsduur: 3 minuten

Vertel: 'Odi Odi Masra', 'Wees gegroet Meester' zeggen de kinderen in koor. Eens per week wil de plantagedirecteur alle kinderen van de plantage zien. De kinderen doen dansjes en kunstjes voor hem. Hij vraagt aan de oppasmoeder hoe het met hen gaat. Zijn ze gezond en gehoorzaam om later het slavenwerk te doen?

SLIDE 24

Tijdsduur: 5 minuten

Doe: Laat het lied Faya Siton gezongen door Jamal Bijnoe horen. Druk op de afspreekknop om de video te starten.

Vraag: Wat voor gevoel roept het lied op?

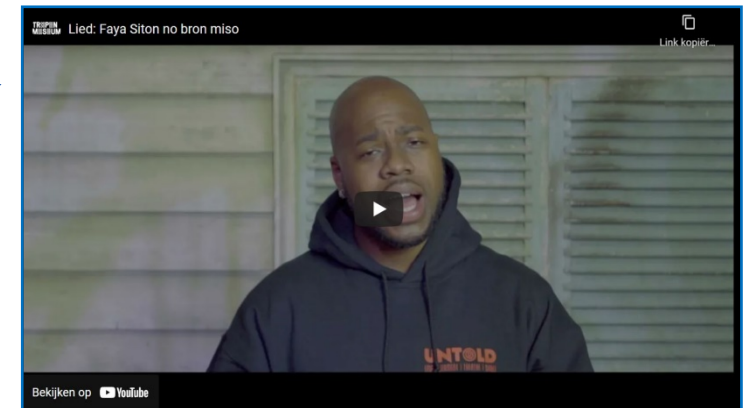
Vertel over de achtergrond van dit lied.

Achtergrondinformatie: Faya Siton no bron miso, no bon miso – vuursteen brand me niet.

Wie kent dit liedje? Wie weet wat je zingt? Het lied eindigt met: Adygen masra Yanki kiri suma pikin. Dat betekent: Meester Jan heeft alweer iemands kind vermoord. Men weet niet precies hoe het liedje ontstaan is. Er is verschillende uitleg. Zeker is dat het slavernijverleden in dit liedje klinkt.

Sommigen zeggen dat 'Faya Siton' een moederhart is dat in haar borst schroeit omdat Meneer Jansen alweer een kind heeft vermoord. Suma Pikin (sma p'kin) kan betekenen: iemands kind, een mensenkind of mijn kind. Het gaat om de praktijk die op sommige plantages werd toegepast om kinderen hard te maken. Zij moesten één of meer gloeiende stenen in hun handen houden als de geplukte koffiebonen hun emmer niet vulden.

De historicus Cynthia McLeod zegt het volgende over het lied: In de slavernijtijd waren kinderen tot een bepaalde leeftijd vrij van (zwaar) werk. Op het moment dat ze de pubertijd in gingen vonden hun eigenaren dat ze klaar waren om de plantagevelden op te gaan en werden ze gebrandmerkt met het teken van hun eigenaar. Op de dag, dat deze kinderen hun brandmerk kregen, werd dit lied gezongen. Als waarschuwing voor moeders zodat zij hun kinderen konden voorbereiden op de te verwachten pijn. Of misschien werd het lied gezongen om de moeders van de kinderen die ver achter de huizen op de plantage werkten op de hoogte te brengen van wat er met hun kinderen ging gebeuren. Ze konden er niets tegen doen. Door het kind te brandmerken werd het kind in het kind vermoord. Vanaf die dag mocht je niet meer spelen, maar moest je onmenselijk hard werken. Dit lied wordt vaak met een spel gezongen en gespeeld. Daarbij wordt een pit of een gladde steen warm gewreven en doorgegeven in een kring. Een spelletje en vrolijk klinkend lied om de zware realiteit van de voorouders te verwerken.

SLIDE 25

Tijdsduur: 5 minuten

Kijk: Boni-soldaat met een geweer, een buidel voor munitie en een hakbijl. Op de grond ligt een schedel en een bot van een mens. Op de achtergrond lopen nog twee mannen met geweren. Boni-soldaten schoten op achtervolgers die te dicht bij hun dorp kwamen. De schedel en het bot zijn waarschijnlijk van zo'n achtervolger.

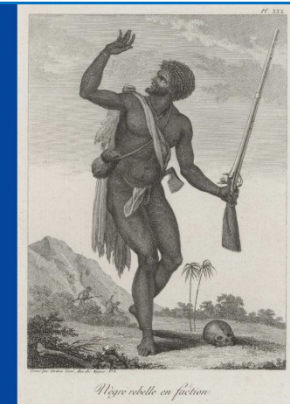
Vraag: Wie was Boni? Boni zou geboren zijn rond 1730 in Suriname. Zijn vader was een Nederlander en zijn moeder een tot slaaf gemaakte. Zijn moeder sloot zich aan bij de marrons in de jungle en beviel daar van een baby: Boni.

Vertel: In 1765 werd Boni zelfs leider van een groep marrons die later zijn naam zouden dragen: de Boni's. Hij trainde zijn mensen tot beruchte vijanden van de Nederlanders. Met regelmaat vielen zij plantages aan, bevrijdden de tot slaaf gemaakten en plunderden voorraden. 20 jaar lang ging Boni door met zijn strijd tegen de onderdrukkers.

Uiteindelijk werd hij op 19 februari 1793 verraden en gedood.

Extra informatie: Velen sloten zich bij de groep van Boni aan. Boni had een groot fort gebouwd met muren van vier meter hoog! Dit fort heette Fort Boekoe en was verstopt in een moerasgebied. Het pad naar het fort stond onder water en was daardoor niet goed zichtbaar. Bovendien was het fort voorzien van geweren en zelfs een kanon. Fort Boekoe was een grote zorg voor de Nederlanders. Uiteindelijk beloofden de Nederlanders 300 tot slaaf gemaakten de vrijheid als ze meevochten tegen Boni. Dit leger werd ook wel de Redi Moesoos genoemd, naar de rode mutsjes die zij droegen. Op 20 september 1792 werd Boni's Fort Boekoe veroverd en vernietigd, maar Boni ontsnapte naar het oosten. Hij verlegde zijn hoofdkwartier, maar werd aangevallen door de Redi Moesoos. De Boni-marrons trokken daarop verder nog verder de jungle in. Bambi, een leider van een andere marrongroep, heeft Boni verraden. Bambi was onder druk gezet door luitenant Stoelman, commandant van de Redi Moesoos.

Boni

SLIDE 26

Tijdsduur: 5 minuten

Vertel: In 1997 werd op de plek waar Tula vermoord is een beeldengroep geplaatst, gemaakt door kunstenaars Nel Simon en YubiKirindongo.

Vraag: Wie is Tula? Tula werkte als slaafgemaakte op de Curaçaose plantage Kenepa (ook wel Knip genoemd). Tula zou, als één van de weinigen, kunnen lezen en schrijven. Iets wat de tot slaaf gemaakten niet mochten leren. Daarnaast wordt over Tula gezegd dat hij meerdere talen sprak.

Vertel: Samen met zijn vrienden Carpata en Wacao verzamelde Tula een klein leger van ongeveer vijftig mensen die de moed hadden te vechten voor vrijheid. Op 17 augustus 1795 trok de groep langs verschillende plantages op het eiland. Steeds meer mensen sloten zich bij hen aan. Dapper vochten zij wekenlang. Toen werd hun opstand bloedig neergeslagen. Tula hield zich een tijd schuil in de wildernis. Toen er een grote beloning was uitgeschreven, werd hij uiteindelijk gevangen genomen. Op de plaats waar Tula werd vermoord staat sinds 1997 een monument. De dag van de opstand, 17 augustus, is uitgeroepen tot de Dag van de vrijheidsstrijd.

Extra informatie: Het gedwongen werk op de plantages was onmenselijk zwaar. Zondag was volgens de regels een rustdag. Rond 1795 was hier geen sprake meer van op Curaçao. Tula en de andere slaafgemaakten van plantage Kenepa kwamen in opstand. Na Tula's dood, op 20 november 1795, werden nieuwe regels aan het slavernij-regelement toegevoegd. Zondag werd weer een rustdag. Men moest zich houden aan werktijden en zorgen voor voldoende eten.

Tula

SLIDE 27

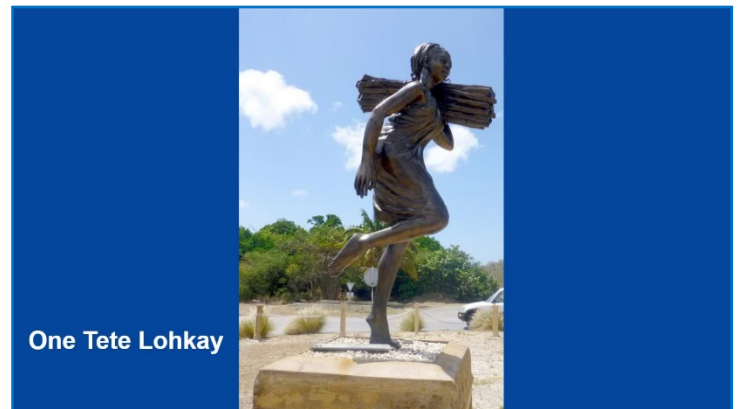
Tijdsduur:3 minuten

Vertel: Dit standbeeld van OneTeteLohkay, gemaakt door Michael Maghiro, werd onthuld in 2006 en stond op een rotonde in Sint-Maarten tot het beeld werd beschadigd door de orkaan Irma in 2017. Het beeld laat Lohkay in beweging zien, met suikerriet in haar rechterarm en een band om haar borst.

Vraag: Wie is OneTeteLohkay?

Vertel: Lohkay was een jonge vrouw die als slaaf te werk was gesteld op een plantage in St.Maarten. Zij accepteerde haar lot niet en het lukte haar van de plantage te ontsnappen. Helaas werd zij weer gevangen genomen en terug gebracht naar de plantage. Hier werd zij vreselijk gestraft: haar borst werd afgesneden. Zo komt zij aan haar bijnaam One Tété Lohkay. Lohkay werd bedreigd dat als zij weer ongehoorzaam was, zij haar andere borst ook zou verliezen. Vrienden en familie hebben Lohkay verzorgd tot ze weer gezond was. Lohkay verloor haar drang naar vrijheid niet. Weer lukte het haar te ontsnappen. Zij trok naar de heuvels waar zij haar kamp opzette en tot haar dood in haar eentje leefde.

Er wordt verteld dat als de slaafgemaakten in de vroege ochtend naar de velden vertrokken zij het rook van Lohkays kampvuur zagen. Wanneer mensen tegenwoordig rook zien in de heuvels van St.Maarten wordt haar naam genoemd.

SLIDE 28

Tijdsduur:5 minuten

Vertel: De afschaffing van de slavernij (Emancipatie) in Suriname en op de Antillen gebeurt niet van de ene op de andere dag. Lang wordt er gesproken over wanneer en hoe het zou moeten gebeuren. De meeste plantage-eigenaren zijn het niet eens met de afschaffing en eisen daarom vergoedingen van de staat. Na jaren van onderhandelen wordt de Emancipatiewet op 9 juli 1862 aangenomen door de Tweede Kamer. Vanaf 1 juli 1863 wordt de slavernij opgeheven. Bij de Emancipatiewet liggen de belangen van de plantage-eigenaren voorop.

Zij krijgen voor elke slaafgemaakte een vergoeding van de staat. De toen vrijgemaakten zijn na 1863 nog steeds niet vrij. In Suriname worden zij gedwongen om nog tien jaar te blijven werken op plantages tegen een laag loon. Alleen mensen die een ambacht uitoefenen hoeven dat niet. Ook op de Antillen kregen de pas vrijgemaakten te maken met een regeling. Ook deze regeling had het doel om vrijgemaakten zoveel mogelijk verplicht werk te laten doen.

Doe: bekijk de verschillende hotspots en informatie achter de kleding die gedragen wordt tijdens de viering en herdenking van Keti Koti.

SLIDE29

Tijdsduur: 5 minuten

Vertel: 'Bigi Spikri' betekent letterlijk 'Grote Spiegel'. Tijdens een jaarlijkse feestelijke parade in Suriname liepen de uitgedoste mensen langs de winketalages van Paramaribo. Ze bewonderden zichzelf in de etalageruiten. Vanaf 2009 is er in Amsterdam een steeds langer wordende Bigi Spikri optocht om Ketikoti te herdenken en vieren. Mensen lopen uitgedost in klederdrachten van de verschillende bevolkingsgroepen of in een eigen creatie. Door mee te lopen in de Bigi Spikri laat je zien dat jij de viering van de afschaffing van de slavernij op 1 juli belangrijk vindt.

Doe: start de video door op de afspelknop te drukken en bekijk de BigiSpikri optocht tijdens de herdenking en viering van Ketikoti.

SLIDE 30

Tijdsduur: 5 minuten

Vertel: Dit is het einde van Ketikoti Junior les. Vat samen wat de leerlingen hebben gezien en gehoord.

Vraag: Wat wist je nog niet? Wat was nieuw voor jou? Wat vertel je vanavond tijdens het eten over wat je gezien en gehoord hebt?

Vertel: Sluit de les af en vertel dat dit een les was van het NiNsee, Tropenmuseum (Amsterdam), Afrika Museum (Berg en Dal), Museum Volkenkunde (Leiden) en Wereldmuseum (Rotterdam). In de musea kom je nog meer te weten over de koloniale geschiedenis van Nederland.

